

23. KUR UN KĀDU KOKU SUGU AUDZĒT?

**DAŽĀDU KOKU SUGU AUDZĒŠANAS IENESĪGUMS
KOKU SUGU PIEMĒROTĪBA AUGSNES TIPIEM UN
MITRUMA APSTĀKĻIEM**

Latvijā meža atjaunošanai un ieaudzēšanai var izmantot koku sugas, kuras minētas Ministru Kabineta (MK) noteikumu Nr. 308 *Meža atjaunošanas, meža ieaudzēšanas un plantāciju meža noteikumi* 1. pielikumā¹.

Meža atjaunošanai un meža ieaudzēšanai izmantojamās koku sugas

Nr.p.k.	Koku sugas nosaukums latviešu valodā	Koku sugas nosaukums latīņu valodā
1.	Parastā priede	<i>Pinus sylvestris</i> L.
2.	Parastā egle	<i>Picea abies</i> (L.) Karst.
3.	Kārpainais bērzs	<i>Betula pendula</i> Roth.
4.	Pūkainais bērzs	<i>Betula pubescens</i> Ehrh.
5.	Parastā apse	<i>Populus tremula</i> L.
6.	Melnalksnis	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertn.
7.	Parastais osis	<i>Fraxinus excelsior</i> L.
8.	Parastais ozols	<i>Quercus robur</i> L.
9.	Parastā liepa	<i>Tilia cordata</i> Mill.
10.	Parastā kļava	<i>Acer platanoides</i> L.
11.	Parastā goba	<i>Ulmus glabra</i> Huds.
12.	Parastā vīksna	<i>Ulmus laevis</i> Pall.
13.	Baltalksnis	<i>Alnus incana</i> (L.) Moench.
14.	Parastais skābardis	<i>Carpinus betulus</i> L.
15.	Eiropas dižskābardis	<i>Fagus sylvatica</i> L.
16.	Saldais ķirsis	<i>Prunus avium</i> (L.) L.
17.	Vītolu sugas	<i>Salix</i> spp.
18.	Parastais pīlādzis	<i>Sorbus aucuparia</i> L.
19.	Lapegļu sugas un to hibrīdi	<i>Larix</i> spp.
20.	Citas apšu un papeļu sugas un to hibrīdi	<i>Populus</i> spp.
21.	Sarkanais ozols	<i>Quercus rubra</i> L.
22.	Alkšņu hibrīdi	<i>Alnus</i> spp.

¹ <https://likumi.lv/doc.php?id=247349>

Šajā sarakstā ir minētas visas pašmāju koku sugas un atsevišķas introducētās koku sugas, kuru piemērotība mūsu apstākļiem pārbaudīta ilglaicīgos Latvijā ierīkotos izmēģinājumu stādījumos. Šādas sugas ir sarkanais ozols, Eiropas dižskābardis, lapegles, ievestās apšu un papeļu sugas, kā arī saldaiss ķirsis. Mežaudzi vai plantāciju mežu var ierīkot arī ar alkšņu un apšu hibrīdiem – kokiem, kuri izveidojušies, krustojot vienas ģints sugas. Piemēram, Latvijā rūpnieciski tiek audzēts apšu hibrīds, kurš iegūts krustojot Amerikas apsi un parasto (Eiropas) apsi. Dabā mēdz būt sastopami arī hibrīdi, kuri radušies, sakrustojoties melnalksnim un baltalksnim.

Lielākā daļa mūsu pašmāju koku sugu ir ļoti elastīgas un spēj augt diezgan atšķirīgos augšanas apstākļos. Izņēmums ir ļoti nabadzīgas smilšainas augsnes, kur kokaudzi var veidot tikai priede, un meži uz slapjām kūdras augsnēm, kuros kokaudzi veidot var tikai melnalksnis vai purva bērzs.

Minētajos MK noteikumos Nr. 308 minēti meža tipi (skat. [8. nodaļu](#)), kuros meža atjaunošanai izmantojama tikai priede – vismaz 80% no kokaudzes sastāva jābūt šai koku sugai. Šie meža tipi sausienos (meži normāla mitruma minerālaugsnēs) ir sils, mētrājs, lāns; mežos slapjās minerālaugsnēs – grīnis un slapjais mētrājs; meliorētās augsnēs – viršu un mētru ārenī, kā arī viršu un mētru kūdrenī. Pārējos meža tipos: damaksnis, slapjais damaksnis, vēris, slapjais vēris, gārša, slapjā gārša, platlapju ārenis, atjaunotai mežaudzei ir pieļaujams jebkurš MK noteikumu Nr. 308 1. pielikumā (skat. tabulu) minēto meža koku sugu sastāvs.

Lai arī pārējos meža tipos var audzēt jebkuru no MK noteikumu 1. pielikumā minētajām koku sugām, tomēr ne visur šīs sugas augs labi un veidos kvalitatīvu un ražīgu kokaudzi. Priede labi aug nabadzīgos meža tipos, bet auglīgākos mežos tā izaugs zaraina un nekvalitatīva. Damaksnī vienlīdz labi augs gan priede un egle, gan bērzs un citi lapu koki, tomēr šis meža tips ir vispiemērotākais tieši skuju koku mežu augšanai. Vēri un gāršā labi augs gan egle un bērzs, gan arī mīkstie (apse, baltalksnis, liepa) un cietie (ozols, osis, kļava u.c.) lapu koki. Līdzīgi arī pārmitros mežos priede audzējama nabadzīgākajos meža tipos, bet, sākot ar slapjo damaksnī, tajos var audzēt gan eglī, gan lapu kokus. Slapjais vēris un slapjā gārša ir pārāk auglīgi tipi priedei.

Mežos slapjās kūdras augsnēs (purvaiņi) piemēroto koku sugu izvēle nav tik plaša kā mežos minerālaugsnēs vai meliorētos mežos. Purvājā kokaudzi veidos priede vai purva bērzs, niedrājā līdztekus šīm abām koku sugām var augt arī egle. Dumbrājā un liekņā kokaudzi veidos melnalksnis un purva bērzs.

Nabadzīgajos meliorētajos meža tipos (viršu, mētru āreņi un kūdreņi) audzējama tikai priede, vidēji auglīgajos šaurlapju āreņos un kūdreņos vienlīdz labi augs gan abi skuju koki, gan lapu koki, bet platlapju āreņos un kūdreņos kokaudzi galvenokārt veidos lapu koki un egle.

Silis	Mētrājs	Lāns	Damaksnis	Vēris	Gārša
-------	---------	------	-----------	-------	-------

Grīnis	Slapjais mētrājs	Slapjais damaksnis	Slapjais vēris	Slapjā gārša
--------	------------------	--------------------	----------------	--------------

Purvājs	Niedrājs	Dumbrājs	Liekņa
---------	----------	----------	--------

Mētru ārenis	Viršu ārenis	Šaurlapju ārenis	Platlapju ārenis
Mētru kūdrenis	Viršu kūdrenis	Šaurlapju kūdrenis	Platlapju kūdrenis

	priede
	egle
	lapu koki
	melnalksnis

Dažādiem meža tiptiem piemērotākās koku sugas.

Ierīkojot mežu lauksaimniecības zemē, platība pēc ierīkošanas tiek klasificēta atbilstoši meža tipoloģijas principiem. Atkarībā no augsnes sastāva, auglības un meliorācijas sistēmu klātbūtnes ieaudzētajai platībai tiek noteikts meža tips.

Papildus mitruma režīmam un augsnes auglībai, atsevišķām koku sugām ir svarīgas vēl citas augšanas apstākļus raksturojošas pazīmes – augsnes sastāvs, pH līmenis, augsnes aerācija, apgaismojums u. c. Jo īpaši svarīgi ir izvēlēties atbilstošus augšanas apstākļus ievestajām jeb introducētajām koku sugām. Lapegle labi aug tikai labi drenētās, vidēji auglīgās vieglās (mālsmilts) augsnēs (damaksnis, mazāk auglīgs vēris); to nedrīkst stādīt smagās māla augsnēs. Papeles un hibrīdās apsēs audzējamas labas kvalitātes lauksaimniecības augsnēs vai meža tipos neitrālās vai bāziskās minerālaugsnēs. Salīdzinājumā ar parasto ozolu, sarkanais ozols var labi augt arī nedaudz nabadzīgākās augsnēs – mazāk auglīgos damakšņos.

Jāatceras, ka meža reproduktīvajam materiālam (stādmateriālam) nepieciešams sertifikāts, ko izdod Valsts meža dienests (VMD). Meža reproduktīvais materiāls (MRM) ir sēklas, sējeņi, stādi un augu daļas, ko paredzēts izmantot meža atjaunošanai vai ieaudzēšanai. *Meža likums* nosaka, ka meža atjaunošanā un meža ieaudzēšanā atļauts izmantot tikai konkrētajai vietai piemērotas izcelsmes MRM.

Ja pēc cirtes vai citu faktoru ietekmes mežaudzes šķērs-laukums ir kļuvis mazāks par kritisko šķērs-laukumu, atkarībā no meža tipa mežs atjaunojams šādos termiņos:

- piecu kalendāra gadu laikā pēc cirtes gada vai citu faktoru ietekmes iestāšanās gada – silā, mētrājā, lānā, damaksnī, vēri, gāršā, grīnī, slapjajā mētrājā, slapjajā damaksnī, slapjajā vēri, slapjajā gāršā, viršu ārenī, mētru ārenī, šaurlapju ārenī, platlapju ārenī, viršu kūdrenī, mētru kūdrenī, šaurlapju kūdrenī, platlapju kūdrenī;
- 10 kalendāra gadu laikā pēc cirtes gada vai citu faktoru ietekmes iestāšanās gada – purvājā, niedrājā, dumbrājā un lieknā.

Literatūra

1. Berķis, A., Meijere, A., Sedlenieks, A., Vanags, A., Ansons, G., Rove, I., Brauns, J., Grīslis, J., Gaigals, M. (2013) *Rokasgrāmata meža tipu noteikšanai*. Rīga: AS Latvijas valsts meži, 69 lpp.
2. Daugaviete, M. (2002) *Ieteikumi meža audzēšanai nemeža zemēs*. Salaspils: LVMI Silava, 21 lpp.
3. Kārklīņš, A. (2008) *Augsnes diagnostika un apraksts*. Jelgava: LLU Augsnes un augu zinātņu institūts, 335 lpp.
4. MK noteikumi Nr.308. *Meža atjaunošanas, meža ieaudzēšanas un plantāciju meža noteikumi*. Pieņemts: 02.05.2012. Stājas spēkā: 09.05.2012.
5. MK noteikumi Nr.159 *Noteikumi par meža reproduktīvo materiālu*. Pieņemts: 26.03.2013. Stājas spēkā: 24.04.2013.
6. Zālītis, P. (2006) *Mežkopības priekšnosacījumi*. Rīga: et cetera, 219 lpp.